

Verdwenen pronkstuk DE KIOSK OP DE MARKT VAN GERAARDSBERGEN 1893-1965

Jacques DE RO

Medio februari 2014 vindt op initiatief van Robert De Hertog een ludieke actie plaats op de Markt te Geraardsbergen. Samen met hem eist een aantal Geraardsbergenaars, gesterkt door pamfletten en een protestlied, de terugkeer van de historische kiosk op het marktplein. Deze oproep is niet nieuw, met de regelmaat van een klok wordt met heimwee teruggegrepen naar de tijd dat dit pronkstuk uit de belle époque het marktbeeld domineerde. En dat is intussen bijna een halve eeuw geleden...¹

Twee muziekkorpsen

Onder het ancien régime blijft Geraardsbergen zeker niet verstoken van muzikanten. In de stadsrekening van 1574-1575 vinden we een eerste vermelding van de *dekens ende ghesellen vander gulde van Sente Cecilia*. De zogenaamde *speellieden* treden op tijdens feestelijkheden, op processies en begrafenissen. Er is pas sprake van *Sinte Cecilia* als harmoniekorps in 1813, wanneer de municipaliteit van Geraardsbergen de muziekmaatschappij een jaarlijkse subsidie toekent. *Sint-Cecilia* speelt telkens op de kermis, met de Krakelingenstoet, op nationale of stedelijke feesten en bij speciale plechtigheden. Ze geniet decennialang een bevoorrechte positie omdat zij deel uitmaakt van de katholieke beweging. Haar monopoliepositie wordt echter doorbroken met de komst van de liberale fanfare *Orpheus* in 1841. Tijdens de crisisjaren 1845-1847, wanneer de stadsbevolking sterk verpaupert, organiseren beide muziekmaatschappijen samen verschillende concerten voor de minstbedeelden. *Orpheus* neemt de volgende jaren deel aan meerdere prijskampen waarbij ze talrijke prijzen in de wacht sleept. We vinden haar ook op de plaatselijke kermissen en tijdens de jaarlijkse Krakelingenstoet. Vanaf 1867 ontvangt de vereniging ook een jaarlijkse subsidie, maar al in 1872 wordt die ingetrokken wanneer een volledig katholiek bestuur zijn intrek neemt op het stadhuis.²

Kleurrijke porseleinkaart met de uitnodiging door het stadsbestuur van Grands Bals om 10.00 uur 's avonds op 25, 26 en 28 augustus 1846. De bals vinden plaats in de stadsschouwburg Sint-Adriaan. Volgens De Volksverdediger van 25 augustus 1846 wordt de zomerkermis op 6 september afgesloten met een ALLERSCHOONSTE VUERWERK, maar "Voor het aensteken van hetzelfde, zullen de toonkundige genootschappen van de H. CECILIA en ORPHEUS op de Markt, om 9 ure 's avonds, eenige uitgekozene stukken laten hooren". Van de plaats waarop beide muziekmaatschappijen spelen (een kiosk of een klein podium?) vinden we geen vermelding.

1. J. LION, 'Schande dat kiosk in 1965 werd afgebroken', in *Het Nieuwsblad*, 17 februari 2014. Zie ook: A. SCHREVER, *Nostalgische hulde aan de kiosk*, in *Het Spuwerke*, 26 april 1999; *Geen kiosk op vernieuwde Markt*, in *Het Laatste Nieuws*, 2 juni 2004; J. LION, *Nieuwe pollvraag over terugkeer kiosk op de Markt*, in *Het Nieuwsblad*, 12 december 2010; J. LION, *Kiosk ging in 1965 tegen de vlakte*, in *Het Nieuwsblad*, 27 juli 2013.
2. P. BRYNAERT, *Koude oorlog avant la lettre. De invloed van de 19de-eeuwse schoolstrijd op de lokale muziekverenigingen in Geraardsbergen: Sint-Cecilia versus Orpheus*, in *Gerardimontium*, 2008, nr. 219, p. 8-17.

Een houten kiosk

Openluchtconcerten, zowel van *Sint-Cecilia* als van *Orpheus*, vinden regelmatig plaats op de Markt. Volgens G. Imbo zou daar, naar aanleiding van het vijftigjarig bestaan van *Sint-Cecilia*, omstreeks 1860 een verplaatsbare houten kiosk zijn opgericht op kosten van de muziekmaatschappij³. Dit feit wordt echter nergens door het beschikbare bronnenmateriaal bevestigd. Ook M. Godfroid in zijn uitgebreide kroniek van de *Koninklijke fanfare Sint-Cecilia* rept er met geen woord over⁴. In de handgeschreven *Inventaris der Bundels aangaande de Openbare Werken en Wegen- Eigendom en Waterlopen betrek hebbende op het tijdperk 1830-1905* vinden we onder het nummer 126 "Ontwerp van de kiosk 1863". De bouwtekening ontbreekt echter zodat het onduidelijk blijft of dit iets te maken heeft met de bewering van Imbo.

De kiosk zelf is een late verschijning in West-Europa. Het is een klein, vrijstaand gebouwtje; het kan een winkel zijn, maar de term wordt ook gebruikt voor een open ronde muziektent. Een kiosk (uit het Perzisch (كشوك) *Kushk*, via het Turks *köşk*; Frans *kiosque*) is al een bekend fenomeen sinds de 13de eeuw in Perzië, India en het Ottomaanse Rijk. Het zijn oorspronkelijk tuinpaviljoens die aan alle zijden open zijn. Pas in de 18de eeuw wordt de kiosk door Turkse invloed ook gemeengoed in onze contreien. De inmiddels verdwenen kiosk in Sint-Niklaas dateert van voor 1859 en geldt als een van de oudste in Oost-Vlaanderen.

De houten kiosk zien we voor het eerst staan op een stereofoto uit 1869 en is vermoedelijk genomen door notaris Désiré Declercq (1842-1923). Deze muziektent bevindt zich in een park en naast de foto lezen we: "Kiosque au jardin de Mr. S..." en dit naar aanleiding van de "Kermesse de 1869".

De vermoedelijke locatie is de lusttuin van het kasteel van Onkerzele, die de eigenaar Alfred Spitaels (1840-1903) kort voordien heeft betrokken. Deze telg uit de politieke bankiersdynastie heeft vermoedelijk tijdens de zomermaanden zijn liberale vrienden uitgenodigd voor een openluchtconcert. De dienstdoende fanfare is *Orpheus*, de vereniging onder de hoede van de lokale Liberale Associatie, waar Spitaels deel van uitmaakt.

Van de houten kiosk bestaan er tenminste nog vier opnames⁵, vermoedelijk genomen door notaris Declercq op de Markt tijdens de zomerkermis. Deze afbeeldingen zijn moeilijk te dateren, de enige zekerheid is dat de opnames vóór 1893 zijn gebeurd. Zelfs voor die ene afbeelding, waarop de menigte op de Markt vergast wordt op een opstijgende ballon, terwijl *Sint-Cecilia* op de kiosk voor de nodige muzikale omkadering zorgt, kan het juiste jaartal niet worden

Stereofoto, vermoedelijk genomen door notaris Désiré Declercq, van de houten kiosk "Au jardin de Mr. S..." (zomerkermis 1869) (Verz. Ignace Van Der Kelen)

3. Notities van G. Imbo in eigen bezit.

4. G. GODFROID, *Kroniek der Koninklijke Fanfare Sint-Cecilia Geraardsbergen 1810-1985*, Geraardsbergen, 1984.

5. Een foto van de houten kiosk vinden we *De Belleman van het Manneken-Pis* uit 2002.

Een overvolle houten kiosk op de Markt tijdens de zomerkermis. Afdruk van een glasplaat, vermoedelijk genomen door notaris D. Declercq vóór 1893. (Verz. Ph. Haegeman)

bepaald: gedurende meerdere jaren wordt tijdens de zomerkermis een ballon opgelaten. Gaat het hier steeds om dezelfde houten kiosk? Bij nader onderzoek lijkt deze identiek aan de kiosk in het kasteelpark. We vermoeden dat het telkens om de kiosk van *Sint-Cecilia* gaat, die snel kan opgezet worden voor festiviteiten. Tijdens de periode 1867-1872 mag verondersteld worden dat er geen redenen tot wrijvingen zijn tussen beide muziekkorpsen. Beiden genieten van een stadstoelage en we vermoeden dat Spitaels van het bestuur van *Sint-Cecilia* probleemloos haar kiosk, wellicht tegen een vergoeding, in bruikleen heeft gekregen. Na 1872 verandert echter de situatie en moet *Orpheus* elke stadssubsidie ontberen.

In het kasboek van de fanfare vinden we pas een eerste vermelding van een concert op de Markt tijdens de zomerkermis van 1877. De muziekmaatschappij moet zich behelpen met het opstellen van "*un théâtre*", waarvoor zij 4 fr. plaatsingskosten moet betalen. De volgende jaren en dit tot en met 1883 is er sprake van "*placement de l'estrade*". Het concert vindt dan telkens plaats op een klein podium. Voor het plaatsen wordt eveneens 4 fr. aangerekend, in 1883 wordt dit 5 fr..⁶

Intussen is de houten kiosk niet langer in het bezit van *Sint-Cecilia*. Tijdens de raadszitting van 27 mei 1881 wordt het voorstel van het bestuur van de harmonie om de kiosk door de stad aan te kopen goedgekeurd,

maar niet tegen de voorgestelde prijs van 750 fr.. Men wil er niet meer dan 500 fr. voor betalen.⁷ Blijkbaar is er nadien nog over dit bedrag onderhandeld, want pas op 7 september 1882 ontvangt Alexander Bruyneel hiervoor 650 fr..⁸ Verondersteld kan worden dat de liberale muziekmaatschappij vanaf dan regelmatig gebruik gaat maken van de stadskiosk, maar dat doet ze dus niet.

De volgende twee jaren vinden we in het kasboek geen onkosten voor een concert op de Markt. Wanneer *Orpheus* op 18 september 1886 een concert geeft in Ronse, moet de fanfare ook instaan voor de plaatsing van een kiosk. Gaat het om een gehuurde muziektent ter plaatse of om deze van haar katholieke tegenhanger? De

6. GHA (Geraardsbergs Heemkundig Archief), Kasboek Fanfare Orpheus 1870-1946.

7. Volgens A. SCHREVER, *Nostalgische hulde aan...* en volgens persoonlijke notities van G. Imbo gaat de verkoop door voor de som van 600 fr. De stadsrekening 1882 spreekt dit tegen.

8. RABW, MGA Ger, nrs. 585, 688.

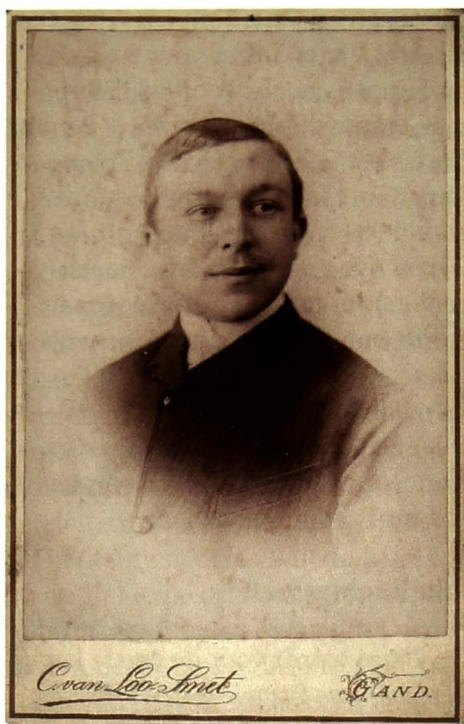
plaatsingskosten lopen op tot 16,10 fr..

De liberale fanfare zorgt op de Markt pas opnieuw voor de nodige deuntjes in juni 1889 en tijdens de zomerkermis van 1891. De plaatsingskosten worden steeds hoger: 11 fr. in 1889; 14,70 fr. in 1891 "*pour monter le kiosque*". Vermoedelijk gaat het telkens om de houten stadskiosk. Op 6 september 1891 wordt zelfs 21 fr. neergegeld, ditmaal om een theater op te bouwen.⁹

Een gietijzeren kiosk

Tijdens de zitting van de gemeenteraad op 21 maart 1893 worden twee ingediende bouwontwerpen¹⁰ voor de plaatsing van een vaste kiosk op de Markt beoordeeld. De reden hiertoe staat niet vermeld, zodat we enkel kunnen veronderstellen dat het houten exemplaar niet langer voldeed aan de noden van de stedelijke fanfares. Misschien was de monteerbare muziektent doorheen de jaren zodanig afgetakeld, dat vervanging zich opdrong. Voor de zomerkermis van 1892 wordt op de Markt opnieuw een kiosk geplaatst. Vermoedelijk gaat het om een ingehuurd exemplaar, want het kost de stad 50 fr.¹¹ Huur- en plaatsingskosten kunnen vermeden worden door nu te kiezen voor een vaste kiosk. Tegelijk heeft een metalen constructie op een stenen sokkel een hogere duurzaamheid, maar jaagt het tegelijk de bouwkosten de hoogte in. Niet toevallig is het oprichten van gietijzeren kiosken in vele Vlaamse steden in deze periode een modegril zoals we bijvoorbeeld zien in Gent (1878 en 1885), Oostende (1885 en 1895) en Hoboken (1895).

Na enige discussie over de vorm en de stijl, wordt het ingediende ontwerp van de jonge Geraardsbergse architect Benjamin De Lestré weerhouden. De kostprijs van zijn project wordt op 10.896 fr. geraamd. Op 8

De jonge Benjamin De Lestré. (ongedateerd)
(Verz. G. De Lestré)

april wordt deze beslissing door de bewindslieden in vraag gesteld, nadat de architect een herzien ontwerp heeft ingediend. De raming van de bouwkosten loopt ditmaal op tot 11.932,93 fr.. Het komt tot een stemming en burgemeester Charles De l'Arbre, schepenen Alexander Bruyneel en drie raadsleden stemmen voor het oorspronkelijke bouwplan. Raadslid François De Lestré, vader van de architect, kiest wellicht niet toevallig voor de gecorrigeerde versie. Drie weken later, op 28 april, staat de keuze van het ontwerp opnieuw op de agenda. Na een aantal afkeurende adviezen over het eerste bouwontwerp, wordt dan toch het nieuw ingediende plan goedgekeurd. Raadslid Charles D'Hont onthoudt zich ditmaal zonder de reden te vermelden.

Bestek en lastenkohier

De werken worden uitgevoerd op basis van twee documenten, die De Lestré op 19 april heeft opgesteld, het

*Kohier van Lasten en het Bestek voor het opbouwen van eenen kiosque op de groote Markt.*¹²

Het lastenkohier telt drie hoofdstukken, onderverdeeld in 24 artikels, waarin gedetailleerd alle voorwaarden en bepalingen (bouwtermijn, aard, hoedanigheid en afmetingen van het bouwmaterieel; omschrijving van de uit te voeren werken) worden opgesomd. De aanvang van de werken moet ten laatste starten twintig dagen na het schriftelijk bevel van het stadsbestuur en dient "*met vlijt voortgezet te worden en geheel en al volledig zijn*". De bouw van de sokkel van de kiosk, bestaande uit de kelder, de trap, de vouten, de vloer en al het metselwerk, moet vóór 1 juli 1893 klaar zijn. Het bovengedeelte (de ijzeren constructie, het houten onderdak en de zinken bedaking) moet afgewerkt zijn vóór 13 augustus. Met elke dag van de bouwtermijn die overschreden wordt, verliest de aannemer 5 fr. van zijn totale werkloon. In het bestek vinden we heel wat informatie over het gebruikte bouw materiaal met aanduiding van de maten, gewichten en eenheidsprijzen. Het telt een honderdtal bouwelementen. De bouw van de sokkel wordt op 4.521,28 fr. geraamd, terwijl het bovengedeelte oploopt tot 7.411,65 fr.. Bakstenen worden aangewend voor de fundering, blauwe arduin (*petit granit*) voor de plinten en de traptreden, witte zandsteen uit Gobertange voor het parement en het astragaal¹³. De twee deuren van de kelder zijn in pitchpine. De vouten en het terras waarop de muzikanten spelen wordt uitgevoerd in *monolythe van het huis Van Steenberghe*¹⁴. De metalen bovenbouw, overschilderd met twee verflagen in rode menie, bestaat uit gietijzer, smeed- en plaatijzer. De acht kolommen, de kroonlijsten van de afdaken, de acht waterspuwers en de zuil in de kelder zijn in gietijzer, de ballustrades en ornamenten in gesmeed ijzer. In het bestek is er

9. GHA, Kasboek Fanfare Orpheus 1870-1946.

10. Behalve degene voor wie gekozen is, wordt de andere kandidaat niet vermeld.

11. SAGer, Verslagen van de gemeenteraad van Geraardsbergen 1889-1896, zitting van 12 juli 1892.

12. We hebben tijdens ons onderzoek helaas geen ontwerpschetsen van de kiosk teruggevonden.

ook sprake van “gazbuizen en papillons”, “bloemkelken voor gazbekken” en “kroonlicht”, wat er op wijst dat De Lestré ook de kiosk heeft voorzien van gasverlichting voor de avondconcerten.

De aanbesteding

Al op 12 mei wordt de openbare uitbesteding uitgeschreven. En er is inderdaad haast bij, want het muziekpaviljoen moet er staan met de start van de zomerkermis eind augustus. Er dagen die dag zeven kandidaat-uitvoerders op. Voor de bouw van de sokkel voelen zich drie aannemers aangesproken: uit Geraardsbergen, Cyrille Steppe, samen met Jean Baptiste Lequime, voor de som van 4.398 fr. en Jean Baptiste Leuraert, voor 4.083,22 fr.; uit Schendelbeke, Benoît Cock, voor 4.019 fr.. Aan deze laatste wordt het werk toegewezen. Voor het oprichten van de metalen constructie tonen zes aannemers belangstelling: uit Gent,

Gustave Van Onacker voor 6.950 fr.; uit Ath, Victor Dufer voor 6.670 fr.; uit Ninove, Jacobs voor 6.885 fr. en uit Geraardsbergen, opnieuw Benoît Cock voor 7.704 fr., Cyrille Steppe samen met Jean Baptiste Lequime voor 5.983 fr. en tenslotte Antoine De Savoye voor 3.996,5 fr.. Laatstgenoemde, smid in de Grotestraat, wordt omwille van de laagste prijs gekozen.¹⁵ Cock en De Savoye beloven de werken op de Markt stil te leggen op zon- en feestdagen en wanneer er een eredienst doorgaat in de Sint-Bartholomeuskerk.

Inhuldigingsfeest

Op 2 juni wordt voor de eerste kermisdag “une fête musicale à l’occasion de l’inauguration du nouveau kiosque érigé sur la Grande Place” gepland. De stadssecretaris krijgt de taak muziekkorpsen van buiten de stad voor het evenement aan te trekken. Elke fanfare krijgt voor haar medewerking een kostenvergoeding van 50 fr..

Daarnaast worden nog twee premies van 100 fr. en van 50 fr. uitgelooft aan die maatschappijen, die uitgekozen worden “par la voie du sort”. Op 11 juli wordt door de gemeenteraad de organisatie van de jaarlijkse zomerkermis goedgekeurd. Zo geeft *Sint-Cecilia* op zaterdagavond 27 augustus een openingsconcert, maar de eigenlijke inhuldiging van de kiosk start de dag daarop om 14.00 uur. Zoals goedgekeurd tijdens de raadszitting van 2 juni, zorgen diverse fanfares van buiten de stad voor de nodige muzikale omlijsting. Het bestuur voorziet voor deze muzikale happening nog 650 fr. extra, wat er op kan wijzen dat er een tiental buitenstedelijke muziekkorpsen op de inhuldiging present zijn. Uit goede bron hebben burgemeester De l’Arbre en raadslid De Lestré vernomen dat de Orpheusmaatschappij niet aanwezig wil zijn omdat zij van stadswege geen officiële uitnodiging heeft ontvangen. Terwijl *Sint-Cecilia* (en ook alle andere stedelijke ver-

De gietijzeren kiosk op de Markt. Deze opname dateert van voor 1899, het jaar waarin *Manneken-Pis* van het stadhuis naar de muziektent verhuist. (Verz. Ph. Haegeman)

13. Een *astragaal* is een bolrond sierprofiel dat de scheiding vormt tussen twee architectonische onderdelen in de klassieke architectuur. De naam is afgeleid van het Oudgriekse *στράγαλος* (*astragalos*), wat halswervel betekent. Astragalen werden zowel toegepast bij zuilen als bij de sierlijsten van het hoofdgestel. Zowel onder het Ionisch cymatium als het Lesbisch cymatium bevindt zich een astragaal in de vorm van een parellijst. Bij zuilen vormt de astragaal de scheiding tussen de zuilschacht en het kapiteel.
14. Hierover is geen verdere informatie te vinden.
15. RABW, MGA Ger, *Inventaris der Bundels aangaande de Openbare Werken en Wegenis- Eigendom en Waterloopen betrek hebbende op het tijdperk 1830-1905*, nr. 48; zie ook G. MERKAERT, *Geeraardsbergen. Geschiedenis der jaren 1863-1945*, Brussel, 1945, p. 22.

enigingen, die hun medewerking verlenen aan het inhuldigingsfeest) hiervoor 150 fr. subsidie ontvangt, blijft *Orpheus* in de kou staan. Quasi de hele raad stemt tegen het voorstel om *Orpheus* vooralsnog een uitnodiging te sturen. Raadslid Désiré Pieraert motiveert zijn tegenstem met de overtuiging dat *Orpheus* sowieso zal weigeren om op een invitatie in te gaan. Het botert dus helemaal niet tussen het katholieke stadsbestuur en de liberale muziekvereniging.

Schilderwerken

De werken aan de kiosk schieten goed op! Op 29 juli stelt architect De Lestré aan het stadsbestuur voor om tegen 250 fr. schilderwerken te laten uitvoeren aan de polychrome wapenschilden die de acht bogen van de kiosk sieren. Deze onvoorziene extra kosten wil de raad wel budgetteren, alleen tegen de prijs van 200 fr...¹⁶ Op 11 augustus dient Benjamin De Lestré een *bestek en lastkohier voor 't schilderen van 't kiosk*

in bij het bestuur. Ditmaal belooft de totale kostprijs 590,60 fr.. En de architect beschrijft heel nauwkeurig hoe het schilderwerk moet gebeuren. Zo moet het houten plafond in vier lagen olieverf worden geschilderd uit een mengeling van "*céruse, Pruisisch blauw en terre de Sienne*". De hele ijzerconstructie komt in twee lagen ivoorzwart¹⁷. Diepe of inspringende delen moeten gebeuren met kleine penselen onder nauwkeurig toezicht van de bouwkundige. Rozen in de frontispies¹⁸, bogen en consoles; kapitelen, consoles en baguettes¹⁹ van de kolommen, delen van de ballustrade en kleine ornamenten worden gebronszeerd in een mengeling van bronspoeder met mordant²⁰. Het hele schilderwerk moet klaar zijn tegen zonsondergang van 25 augustus, elke dag vertraging kost de schilder 10 fr.. Drie dagen later volgt dan de openbare aanbesteding. Er bieden zich zes schilders aan, uitsluitend uit Geraardsbergen en met opvallend grote prijsverschillen: Lodewijk Clerebaut uit de Brugstraat 37 voor de som van

499,99 fr.; Théophile Van Den Driessche uit de Penitentenstraat voor 386,82 fr.; Emiel Eyckermans voor 325 fr.; Gustave Maudens wonend op de Markt voor 317 fr. en tenslotte Isidoor Huwé voor 199,99 fr.. Huwé krijgt het schilderwerk toegewezen.²¹ Uit de stadsrekening voor 1893 blijkt nu dat de voorgestelde totale kostprijs voor de bouw van de kiosk door De Lestré hoger werd ingeschat. De totale bouwkosten bedragen 9.514,32 fr. of 2.418,61 fr. lager, dankzij het telkens aanstellen van de goedkoopste aannemer, smid en schilder. Pas tussen 12 oktober en 20 december 1893 worden ze door de stad uitbetaald. Een mogelijke reden is dat na de ingebruikname toch nog enkele kleine werkjes moesten gebeuren, zowel door de aannemer als door de smid. Uiteindelijk ontvangt Antoine De Savoye 4.215,45 fr. en Benoît Cock 4.498,88 fr.. Het duurt nog tot 15 maart 1894 alvorens Benjamin De Lestré zijn ereloon van 600 fr. ontvangt.²²

Deze opname van de gietijzeren kiosk door 'Frères Cock' dateert van voor 1899. (Verz. Ph. Haegeman)

16. SAGer (stadsarchief Geraardsbergen), Verslagen van de gemeenteraad van Geraardsbergen 1889-1896, zittingen van 21 maart, 8 en 21 april, 12 mei, 2 juni, 11 en 29 juli, 11 en 16 augustus 1893.

17. *Ivoorzwart* is een zwarte verfstof bereid uit afval van ivoor dat onder afsluiting van de lucht gegloeid is.

18. Een *frontispice* betreft in de bouwkunst het bovenstuk van een voorgevel, synoniem voor fronton.

19. Een *baguette* betekent hier een lijstje bij kapitelen.

20. *Mordant* is in deze context een soort bindmiddel.

Het pronkstuk van de Markt

De korte tijdspanne nodig voor het oprichten van de kiosk is opmerkelijk. De werken zijn vermoedelijk ten vroegste in de tweede helft van mei 1893 gestart en tegen eind juli is men al aan het schilderwerk toe. Het metselen van de sokkel met natuurstenen blokken, het oprichten van de kolommen, het gieten en smeden van de talrijke ijzeren bouw- en sierelementen, de bedaking... het vraagt vele uren handenarbeid en grote technische vaardigheid. Op amper drie maand tijd verrijst – wat gerust mag gezegd worden – een waar pronkstuk op het marktplein van Geraardsbergen. Dankzij de talrijke zichtkaarten van lokale fotografen als Henri Cock en Théophile L'Haire kunnen we ons aan een beschrijving wagen van de kiosk. Het is een octogonaal bouwwerk met hoge natuurstenen onderbouw gemarkeerd door polygonale hoekpilasters, met elkaar verbonden door smeedijzeren ballustrades en rondbogen bovenaan. Hij staat op enige afstand schuin tegenover de Sint-Joriskapel, terwijl het ingangshek zich langs de stadhuiszijde bevindt. De bovenbouw bestaat uit een ijzerconstructie van zuilen met sierlijke voluten die de rondbogen schragen. Elke ruimte tussen boog en pilaster wordt gevuld met krul- en bloemmotieven - De Lestré spreekt van "rozen in ijzer" en polychrome wapenschilden in plaatijzer. Of het om blazoenen gaat van een persoon, een familie, een gemeente of een grondgebied, is niet bekend. Het koepeldak met zinken bedekking is bekroond met een hoge spits en uitlopend op acht zadelvormige afdaken, telkens voorzien van een kleine spits²³ met tussenin gietijzeren waterspuwers met drakenkop. Onder de sokkel is een kruipruimte voorzien, die dienst doet als bergruimte. Uit beelden, genomen tijdens de *Geraerdstoet* in 1960, is de ijzerconstructie, in tegenstelling tot het oorspronkelijke ivoorzwart, donkergroen geschilderd en hebben

Het koepeldak met afdaken, spitsen en waterspuwers, geschraagd door gietijzeren kolommen. (Foto Th. L'Haire) (Verz. Ph. Haegeman)

François De Lestré (1833-1913) in 1864. (Verz. G. De Lestré)

21. RABW, MGA Ger, *Inventaris der Bundels aangaande de Openbare Werken en Wegenis- Eigendom en Waterloopen betrek hebbende op het tijdperk 1830-1905*, nr. 52.
22. RABW, MGA Ger, nrs. 491, 596, 699.

Het meubelatelier in de Lessensestraat. Uiterst links zien we in kostuum, François De Lestré met achter hem de jonge Benjamin. (ongedateerd) (Verz. G. De Lestré)

de zestien wapenschilden diverse kleurtinten²⁴.

Een art nouveau architect

Minder bekend is dat de ontwerper van de kiosk van Geraardsbergen een art nouveau architect is met nationale bekendheid²⁵. Wanneer we even googlen, vinden we zijn naam op tal van sites. Benjaminus Romanus (bekend als Benjamin) De Lestré wordt te Geraardsbergen geboren op 28 april 1865 als zoon van Jean François (bekend als Fran-

çois), beeldhouwer-meubelmaker en van Charlotte De Block. Zijn familie behoort tot de gegoede katholieke burgerij van de stad. Zijn grootvader Philippe De Lestré (1794-1886), handelaar in kant, is door zijn huwelijk met Marie Françoise De l'Arbre verbonden met de neogotische schilder Louis Bert (1835-1903) en de bankier Charles De l'Arbre, katholiek burgemeester van Geraardsbergen in 1887-1896. Zijn vader François (1833-1913), die eveneens op het politiek voorplan treedt als katholiek raadslid in 1882-1895, heeft een

meubelatelier in de Lessensestraat. Bekende realisaties van hem zijn het Sint-Anna-altaar en het hoofdportaal van de Sint-Bartholomeuskerk, het hoofdaltaar van de Onze-Lieve-Vrouwekerk van Zarlardingne en het portiekvormig houten zijaltaar uit 1878 in neorenaissancestijl toegewijd aan Sint-Ursmarus in de parochiekerk van Zegelsem²⁶. In 1883 behaalt Benjamin de eerste prijs in het vijfde jaar van de tweede afdeling 'ontleedkunde' aan de *Akademie voor Teeken- en Bouwkunde* van Geraardsbergen²⁷, de school waarin zijn vader al sedert

23. Het hele koepeldak telt 9 spitsen. Het gebruik van spitsen op daken kent tijdens de hoogdagen van de neogotiek een ongekend succes.

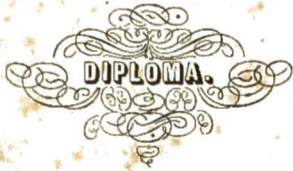
24. De *Geeraerdstoet*, Geraardsbergen 11 september 1960, diareeks.

25. Over het kunsthistorisch belang van De Lestré vinden we het volgende: "Benjamin de Lestré de Fabribeckers a laissé une oeuvre importante. Il travaillait essentiellement à Bruxelles et à la côte. Comme la plupart des architectes de sa génération, il ne se limitait pas à l'Art nouveau. Une de ses réalisations les plus remarquables de style Art nouveau est une maison d'habitation située 92, rue Africaine à Saint-Gilles qui date de 1905. Son classement est intervenu en 1997. Dans son interprétation de l'Art nouveau, Benjamin de Lestré de Fabribeckers recherche l'inspiration tant dans les formes rigoureuses de Paul Hankar que dans l'expression gracieuse et fleurie de Victor Horta, qu'il adopte de manière personnelle. Ce qui caractérise son oeuvre est l'introduction du bow-window dans la travée axiale incluse dans un arc monumental ou couronné d'une fenêtre ronde. On reconnaît aussi son style dans les éléments décoratifs de la façade tels que la fenêtre ronde traversée par des bandes horizontales ou les pendentifs en pierre sur les bandes lombardes ou encore le fer forgé des balustrades. Dans ses intérieurs on remarque des éléments décoratifs sporadiques à caractère géométrique, notamment dans le traitement des boiseries de la cage d'escalier et des portes, ainsi que des éléments en style éclectique ou historiciste comme les cheminées. Ses réalisations sont répertoriées dans de nombreuses publications sur l'Art nouveau." (http://www.monument.irisnet.be/images/REGISTRE/AG/040_012.pdf, april 2014).

AKADEMIE VAN TEKEN- EN BOUWKUNDE.

Akademie van Teeken- en Bouwkunde.

Le Directeur et les Professeurs de l'École de Dessin et d'Architecture de la ville de Geraardsbergen, ont élu par leur vote M. Benjamin De Lestré gagnant de la 1re classe de la 3e année de l'École de Dessin et d'Architecture. Ce diplôme a été décerné en vertu de la loi du 18 mai 1825, et est en vigueur depuis le 1er août 1825.

Geraardsbergen, den 22 Augustus 1883.
De Lestré
Prosper Speck
Felix Mailliet

Gezien en goedgekeurd door het college van Burgemeester en Schepenen.

De Burgemeester.

Diploma van Benjamin De Lestré, die in 1883 de eerste prijs behaalt aan de Geraardsbergse "Akademie voor Teeken- en Bouwkunde". Twee van zijn leraars zijn Prosper Speck en Felix Mailliet, die hij later in 1892 zelf zal vervangen. (Verz. G. De Lestré)

Reclamekaart van het meubel- en stoelenmagazijn op naam van Benjamin De Lestré, gelegen op de hoek van de College- en de Oudenaardsestraat. (Verz. Ph. Haegeman)

Reclamekaart van het magazijn van stijlmeubels op naam van Benjamin De Lestré-de Fabribeckers. Deze kaart dateert vermoedelijk na het vertrek van De Lestré naar Brussel in 1901, wat kan betekenen dat de meubelzaak in Geraardsbergen nadien nog een tijd heeft bestaan. (Verz. G. De Lestré)

G. Buyle

GRAMMONT
R. de la Paix
MARCHÉ AUX TOILES

Benjamin De Lestré. Dit vignet is genomen door beroepsfotograaf Gustave Buyle, die slechts voor een korte tijd in 1898 een fotostudio heeft in de Vredestraat. (Verz. G. De Lestré)

AU GRAND ST-ANTOINE
Manufacture et vastes Magasins de
MEUBLES ET CHAISES

BENJAMIN DE LESTRÉ

Coin des Rues d'Antenarde et du Collège
(Emplacement de l'ancien Hôtel de l'Étoile) — GRAMMONT

GERANT : GUSTAVE VANDAMME

SPECIALITÉ DE MOBILIER CIVIL ET RELIGIEUX

Grand choix de Meubles de Style et de Fantaisie

MEUBLES ANGLAIS ET VIENNOIS
Glaces, Tentures, Étoffes d'ameublement, Peluches

Tapis, Carpets, Linolesum, Articles de Literie
EXPORTATION

Chromolith. franç. H. Landsberg & Co, Halluin (Nord)

MEUBLEMENT

De Lestré-de Fabribeckers

ARCHITECTE

GRAMMONT

MANUFACTURE DE MEUBLES DE STYLE

MOBILIERS COMPLETS

POUR SALON, SALLE A MANGER, CHAMBRE A COUCHER,
VERANDA, FUMOIIR, ETC., ETC.

La Maison s'efforce de donner à ses meubles un cachet nouveau et artistique, ainsi que les formes les plus variées, ce qui lui a valu une réputation qui s'affirme chaque jour davantage.

Édition de l'Éditeur
Grammont, Bruxelles.

1874 in het bestuur zit²⁸. Nadien volgt hij een opleiding als architect aan de Sint-Lucasschool te Gent. In 1887 behaalt hij er in het vijfde jaar 'bouwkunde' de eerste prijs met een ontwerp van een katholiek kerkhof, twee jaar later krijgt hij er de tweede prijs voor zijn ontwerp van een hospitaal. Na zijn hogere studies keert hij terug naar Geraardsbergen, waar hij in het familiebedrijf meubels ontwerpt. Hier krijgt hij ook zijn eerste opdrachten om een woonhuis te tekenen. Maar zijn eerste grote uitdaging als architect zijn de plannen voor de vernieuwde kerk van Zaffelare, een order die hij op 3 januari 1892 aanvaardt en hem enkele jaren zal bezighouden²⁹. Op 23 september 1892 vervangt hij tijdelijk de zieke directeur Felix Mailliet van de Geraardsbergse tekenacademie, wat hem een jaarlijks inkomen van 600 fr. oplevert³⁰. Een van zijn leerlingen is de latere bekende fotograaf Théophile L'Haire. Op 8 maart 1893 wordt zijn ontwerp voor een breedhuis in de Brugstraat in opdracht van Ernest Berckmans door het stadsbestuur goedgekeurd. Amper twee weken later haalt hij het project van de stadskiosk binnen. De Lestré is dan net geen 28 jaar en nog maar aan het begin van een succesvolle loopbaan. In de jaren 1896-1902

staan tenminste nog twaalf ontwerpen van woonhuizen en van drie houten winkelpuien in zijn geboortestad op zijn naam³¹.

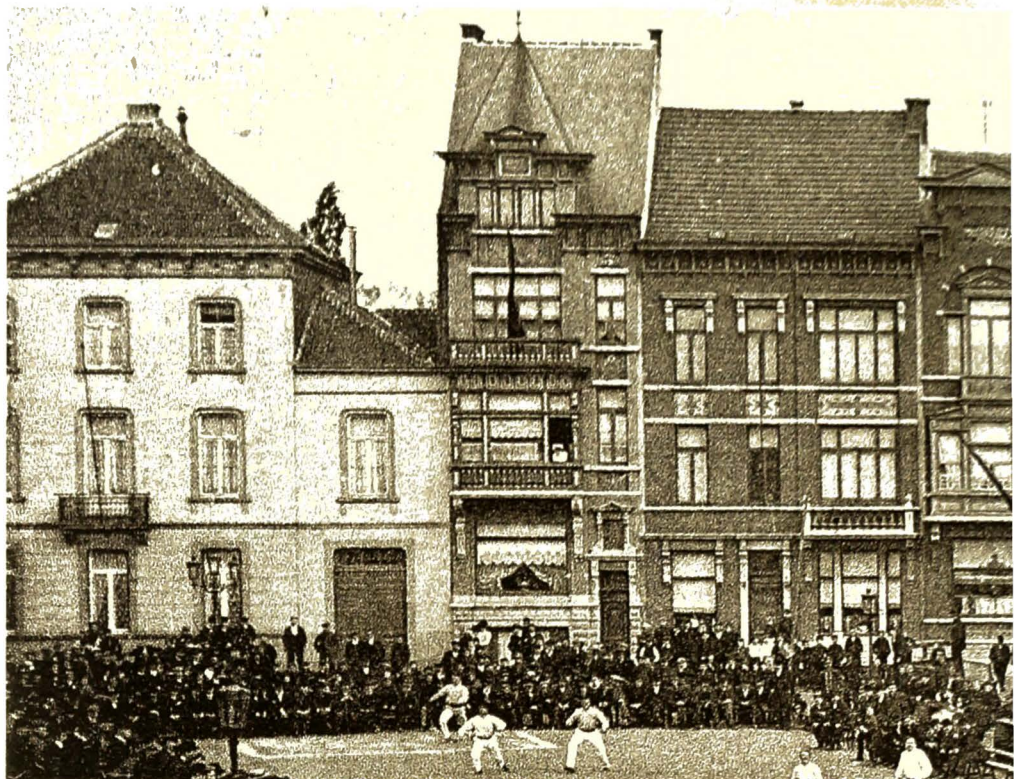
Intussen ontwerpt hij ook nog meubilair dat zijn eigen naam draagt, getuige het reclamekaartje *Au Grand St.-Antonius Manufacture et vastes Magasins de Meubles et Chaises BENJAMIN DE LESTRE*, dat gevestigd is op de hoek van de Oudenaardse- en de Collegestraat en opengehouden wordt door Gustave Van Damme. In 1895 trouwt hij te Natoye (provincie Namen) met Mathilde de Fabricekers (1867-1955), zij stamt uit een adellijke familie. Enkele jaren later zal hij bij zijn realisaties steeds zijn naam met deze van zijn echtgenote tekenen. Het echtpaar krijgt zeven dochters en een zoon, die eveneens later architect wordt. In 1899 werkt hij een korte tijd samen met Josse Van Kriekinghe (1877-1963) voor een wedstrijd rond het ontwerp van gevels in de Sint-Bonifaciuswijk te Elsene, die zij ook winnen. Dit levert hem nieuwe opdrachten op. En wellicht is De Lestré toen tot het besef gekomen dat de hoofdstad hem grotere professionele mogelijkheden biedt dan het kleine Geraardsbergen. In 1901 verhuist hij met zijn gezin³² definitief naar Brussel, waar

riante wijken worden aangelegd. Hier verwerft hij grote faam als art nouveau architect³³. Hij bouwt woningen in Brussel, Sint-Gillis, Etterbeek, Woluwe en Ukkel, maar zijn bekendste huizen in art nouveau stijl staan in Elsene³⁴. Zijn oeuvre wordt sterk beïnvloed door de geometrie van de *Wiener Sezession*³⁵. Kenmerkend zijn de hoge plafonds, de sierlijke lambrisering, schouwen en mozaïeken. Omstreeks 1908 verlaat hij geleidelijk de art nouveau stijl en waagt zich aan de bouw van woonhuizen in eclectische stijl, nog later in een persoonlijke interpretatie van het Franse classicisme en in een Vlaamse neorenaissancestijl. Religieuze gebouwen laten hem niet los: in 1902-1904 tekent hij de plannen voor een grondige restauratie van de parochiekerk Sint-Jan de Doper en de nieuwe pastorie van Hemelveerdgem, in de Sint-Stefanuskerk in Kampenhout staan twee zijaltaren met retabels uit 1905 op zijn naam. Nog in 1907 tekent hij in opdracht van de Belgische staat boswachterhuizen in het bos van Soignies (Zinnik). Na de Eerste Wereldoorlog werkt De Lestré als architect mee aan de heropbouw van de vernielde IJzerstreek, waar hij villa's in cottagestijl laat optrekken³⁶. Op 19 april 1928 overlijdt hij op 62-jarige leeftijd te Elsene.

26. M. PIETERAERENS, A. SCHREVER, *Neogotisch Geraardsbergen. De realisaties van Louis Bert-De l'Arbre*, Gent, 2000, p. 46.
27. Vanaf 1874 zit zijn vader onafgebroken in het bestuur van de tekenacademie tot zijn vertrek uit Geraardsbergen in 1901.
28. *Wegwijzer der Stad Gent en de provincie Oost-Vlaanderen, 1874-1898*.
29. Deze opdracht heeft hij vermoedelijk gekregen via pastoor Karel Stocquart, die uit Geraardsbergen afkomstig is.
30. SAGer, Verslagen van de gemeenteraad van Geraardsbergen 1889-1896, zitting van 23 september 1892.
31. M. DECRITS, H. VAN ISTERDAEL, *Catalogus van de topografisch-historische atlas*, Brussel, 1998, nrs. 707/126, 346; 1334/12, 16, 30; 1349/ 1, 2, 3, 4, 21, 51; 1352/9.
32. Ook zijn vader verhuist datzelfde jaar naar Elsene.
33. In 1904 sluit hij zich aan als lid van de *Société Centrale d'Architecture de Belgique*.
34. In de inventaris van het Bouwkundig Erfgoed van Brussel staan 43 woningen op zijn naam genoteerd. Zie: http://www.irisonument.be/index.php?search_cities=&s_street=&search_street=Alle+straten&search_number=Alle+huisnummers&search_typo=&search_style=&s_architect=148&search_architect=DE+LESTR%C9-DE+FABRIBECKERS%2C+Benjamin+%28architect%29&search_from=jaar&search_to=jaar§ion=search&results=y&Submit=Zoeken (mei 2014). In de Louis Lepoutrelaan te Elsene heeft hij acht woningen ontworpen (nrs. 51, 55, 56, 57, 88, 92, 102 en 110. Zijn meest in het oogspringende woonhuizen zijn: rue du Cardinal 46 (1900), rue Africaine 92 (1904-1905) (beschermd 4.12.1997) en boulevard Général Jacques 186-188 (1903/1905) (beschermd 15.06.2006). Andere art nouveau huizen op zijn naam zijn: chaussée de Charleroi 258-258a (1907), rue Gérard 45 (1908), rue Washington 131 en rue F.Stroobant 17. De woningen in eclectische stijl bevinden zich: rue des Francs 18-20 (1908), avenue de Tervueren 17-19 (1908), rue des Aduatiques 18 (stalgebouw, 1909), rue Henri Wafelaerts 45 (1910), avenue des Gaulois 13 (1910), rue de l'Hôtel des Monnaies 13 (garage, 1910), avenue Louis Lepoutre 51, 55, 56, 88, 102 en 110 (1910-1914), avenue de la Porte de Hal 2-4 (1911), rue Père De Deken 9 (1913) en avenue de l'Echevinage 15 te Ukkel (1923). De woning in de rue Père De Deken 13 is gebouwd in Vlaamse neorenaissancestijl.
35. De *Wiener Sezession* is een vereniging van beeldende kunstenaars (*Vereinigung bildender Künstler Oesterreichs (Secession)*) in het Wenen van het fin de siècle. Het is tevens de benaming van de plaatselijke variant van de Jugendstil. De vereniging is op 3 april 1897opgericht door Gustav Klimt, Koloman Moser, Josef Hoffmann, Joseph Maria Olbrich, Otto Wagner, Max Kurzweil, Otto Friedrich en andere kunstenaars.

Benjamin De Lestré ontwerpt woonhuizen en winkelpuien te Geraardsbergen in 1893-1902

Benjamin De Lestré is vooral bekend om zijn prachtige herenhuisen in art nouveau en eclectische stijl in Brussel³⁷, maar ook in zijn geboortestad heeft hij tijdens zijn beginjaren als architect woningen en winkelpuien ontworpen. In het gemeentearchief zijn slechts 14 bouwtekeningen op zijn naam teruggevonden, maar we vermoeden dat zijn productiviteit in die periode veel hoger moet geweest zijn³⁸. Nadat Geraardsbergen in 1892 ternauwernood ontsnapt aan een nieuwe cholera-epidemie, pakt het stadsbestuur de sanering aan de verpauperde volksbuurten aan en worden er nieuwe woningen opgetrokken. Volgens het *Exposé de la Situation de la Province Orientale* van 1894 zijn er sedertdien drie nieuwe huizen gebouwd volgens de plannen van door Benjamin De Lestré³⁹. Eén enkele hebben we teruggevonden: het ontwerp uit 1893 van een breedhuis voor Ernest Berckmans in de Brugstraat. Deze woning heeft thans op de begane grond twee winkelpanden en is te situeren op de nrs. 32-34. In 1896 maakt hij een bouwtekening voor het woonhuis van sigarenfabrikant Theofiel De Moor in de Gasthuisstraat. Dit pand is in 2013 gesloopt en vervangen door een appartementsblok. In 1897 ontwerpt hij een woning met winkelpui en met hangar voor bouwondernemer René Kina in de Denderstraat. Deze hangar is inmiddels afgebroken net als de rij huisjes in de Zakstraat die hij eveneens voor Kina in 1898 heeft getekend. Een klein bijgebouw voor de *Laiterie Régionale Sainte Cathérine* in de Begijn-

Het Stationsplein met op de achtergrond, rechts van het gebouw van de Nationale Bank, de drie woonhuizen die Benjamin De Lestré in 1899 heeft ontworpen: zijn eigen woning, het huis van sigarenfabrikant Jules Smeets en het grote herenhuis van dr. Emiel Van Bockstaele. (ongedateerd) (Verz. Ph. Haegeman)

Het herenhuis van dr. Emiel Van Bockstaele, ontworpen door De Lestré in 1899. (Verz. Ph. Haegeman)

36. Naar zijn ontwerp zijn: Grote Markt 15 te Diksmuide (1922), Diksmuidestraat 18 te Langemark-Poelkapelle (hoeve, 1922) en Elverdingestraat 44, Ieper.
37. Over het werk van B. De Lestré als architect te Brussel zie: E. V. DRAPS, *Benjamin-Romain De Lestré de Fabribeckers (1865-1928)*, scriptie, Institut supérieur d'Architecture intercommunal Victor Horta, Brussel, 1997-1998.
38. Dit concluderen we uit het feit dat tijdens een onderzoek door archiefbeheerder Anne De Waele nog een pak ongeklasseerde 19de- eeuwse bouwtekeningen in slechte staat op de zolder van het stadhuis zijn teruggevonden. Het gros van de bouwtekeningen vinden we in het rijksarchief te Beveren-Waas, waarbij de namen en straten in de inventaris vaak verkeerd vermeld staan.
39. *Exposé de la Situation de la Province Orientale*, 1894, p. 133. Volgens deze bron zouden ook in 1893 nog 40 bouwvergunningen zijn afgeleverd maar zonder hierbij een bouwplan te vermelden.

Links: bouwtekening van het breedhuis van Ernest Berckmans in de Brugstraat door Benjamin De Lestré maart 1893)⁴¹.

Rechts: de woning is een van de weinige panden die nog rechtop staat na de golf van vernieuwbouw die de hellende straat beleeft tijdens het laatste kwart van de 20ste eeuw. De houten winkelpuien zijn vervangen door moderne uitstalramen⁴². (Foto). De Ro)

hofstraat (thans Wegvoeringstraat) dateert eveneens uit datzelfde jaar en is vorige eeuw moeten wijken voor de uitbreiding van het Sint-Catharinacollege. Wat nog (gedeeltelijk) rechtop staat en eveneens met datum 1898 is het dubbelhuis voor Modeste Merckaert in de Lessensestraat nrs. 70-72. Zijn meest prestigieuze gebouwen tekent De Lestré in 1899 op rij: de woning van dokter Emiel Van Bockstaele, het huis van sigarenfabrikant Jules Smeets en tenslotte zijn eigen woonhuis aan het Stationsplein, naast de voormalige Nationale Bank. Helaas zijn al deze herenhuizen, die in feite een voorbode inluiden tot zijn meer

kunstzinnige gevelopbouw uit zijn Brusselse periode, moeten wijken voor nieuwbouw. Nog in 1899 krijgt hij de opdracht van Prosper De Clippele voor een verbouwing van een 17de eeuwse woning in een dubbelhuis met winkelpui in de Wijngaardstraat. Ook de eenvoudige woning op de Vesten nr. 19 die hij in 1900 ontwerpt voor schrijnwerker Frans David valt nog te bezichtigen. Het enige bewaarde rijhuis met allure⁴⁰ bevindt zich in de Wijngaardstraat nr. 43 en is in opdracht van bouwondernemer Jozef Segers in 1902 door De Lestré in zijn Brussels bureau getekend.

Zichtkaarten uit de belle époque tonen ons levendige winkelstraten met op de begane grond tal van gevels met een houten pui, waartussen allerlei koopwaar achter glas is gestald. De Lestré heeft ook voor de handdrijvende middenstand vaak heel artistieke winkelpuien ontworpen. Van zijn hand bestaan nog een paar ontwerptekeningen: uit 1896 met een winkelpui die vijf traveeën overspant op de hoek van de Collegemets met de Oudenaardsestraat en uit 1897 met de winkelpuien voor brouwer Paul Van Trimpont in de Karmelietenstraat en voor Pieter Matthys in de Oudenaardsestraat.

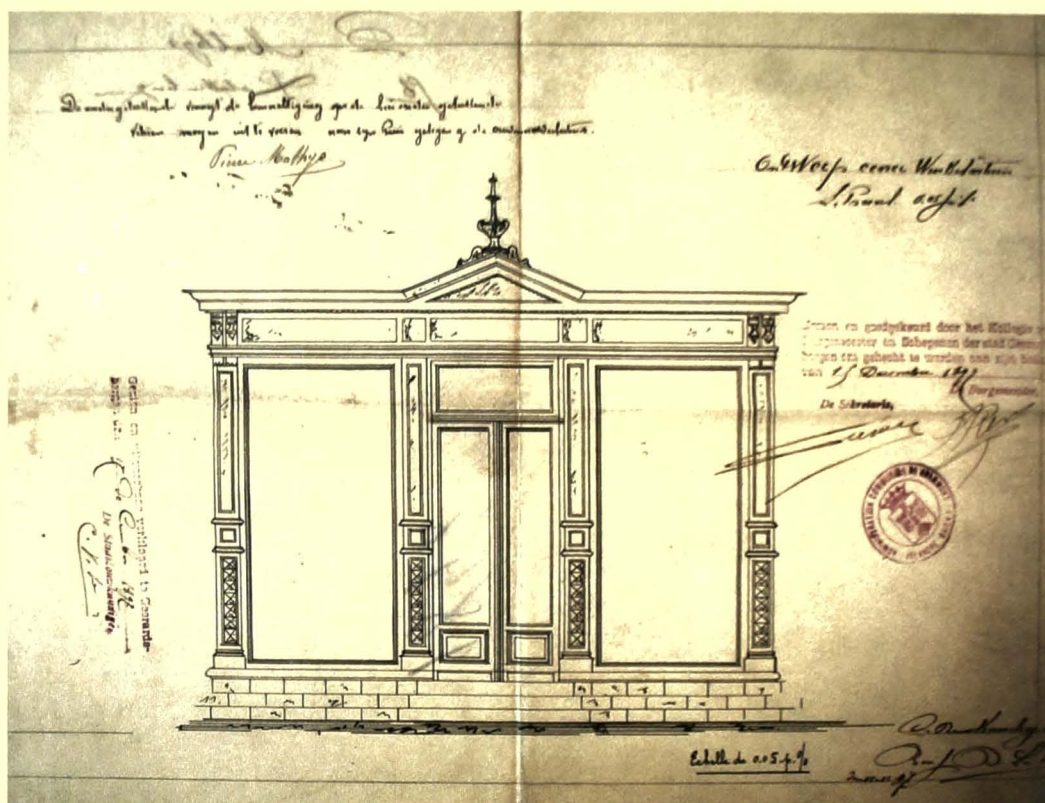
40. *Bouwen door de eeuwen heen. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur / deel 5n 2. Provincie Oost-Vlaanderen. Arrondissement Aalst, Gent, 1977, p. 353: het betreft een enkelhuis met drie traveeën van verschillende breedte en twee verdiepingen onder een pseudo-mansardedak met dakkapellen. De gecementeerde lijstgevel heeft brede deurtraveeën, smalle venstertraveeën en boogvormige muuropeningen met langs weerszijden pilasters.*

41. SAGer, *Bouwtekeningen*, zonder nr..

42. Voor een beschrijving van de straatgevel, zie: *Bouwen door de eeuwen heen...*, p. 384.

In 1902 ontwerpt De Lestré in zijn Brussels bureau de ontwerp van bouwondernemer Jozef Segers in de Wijngaardstraat. (Foto J. De Ro)

Bouwtekening van het houten winkelpui door De Lestré voor Pierre Mathys in de Ouden-aardsetraat (15 december 1897)⁴³

Een Geraardsbergse smederij

Het oprichten van de ijzerconstructie op de sokkel van de kiosk wordt dus volledig toegeschreven aan Antonius De Savoye, met hulp van zijn zoon Franciscus. Het is Gustave Merckaert die in 1945 in zijn boek *Geeraardsbergen. Geschiedenis der jaren 1863-1945* voor het eerst en als enige vermeldt dat "het nieuw kiosk door de smeden Antoon De Savoye en zoon werd gemaakt". Het kadastrarchief leert ons dat over de periode 1830-1900 in de stad minstens een dozijn smidsen werkzaam zijn. Het zijn meestal eenmansbedrijfjes - zelden geregistreerd als smidse - die slechts een kort leven beschoren zijn. Onder hen vinden we hoefsmeden, sloten- en kachelmakers. De grootste in zijn soort is de smederij van Xavier Sylva in de Denderstraat 16. Zij is in bedrijf van 1875 tot aan Wereldoorlog I. De smidse

van Sylva werkt vanaf 1882 met stoomkracht en later beschikt hij nog over een tweede werkhuis in de Abdijstraat. Toch stelt hij zich geen kandidaat en is het de kleine smidse van De Savoye die de opdracht voor de kiosk binnenrijft. In het kadastrarchief vinden we geen enkel spoor van zijn werkhuis. Met de oprichting van de kiosk is niet alleen een grote technische vaardigheid vereist, ook moet een aanzienlijke stock aan giet-, smeed- en plaatijzer voorhanden zijn. Dit vraagt op zich een grondige voorbereiding en een investering in materiaal. Uit de stadsrekening van 1893 wordt uitdrukkelijk vermeld dat Antonius De Savoye 3.996,50 fr. ontvangt "wegens maken en leveren ijzerwerk van den kiosk"⁴⁴. De Savoye's slagen er dus in binnen de paar maanden de muziek tent op te richten. Over hen weten we bijzonder weinig. Antonius

De Savoye wordt te Geraardsbergen geboren op 25 september 1830 als zoon van Emmanuel, bakker en van Theresia Hijlebos, kantwerkster. Op zijn huwelijksdag op 13 augustus 1858 met Silvia Merckaert⁴⁵ laat hij zich registreren als smid. Het echtpaar vestigt zich in de Grotestraat 51 en krijgt tussen 1859 en 1868 twee dochters en vijf zonen. Het is zijn oudste zoon Franciscus, geboren op 25 september 1860, die met zijn vader⁴⁶ in de smederij werkt en dus in 1893 de kiosk mee helpt oprichten. Op 11 april 1894 vraagt Antonius aan het stadsbestuur de toelating om in zijn woning "schietspoeder en van wat er betrekkelijk aan is te mogen uitoefenen". Een aantal omwonenden dienen een klacht in "ten einde rampen en ongelukken te voorkomen". Bij dezelfde aanvraag zit ook een brief van zijn zoon François, waarin hij aan de bewindslieden vraagt "petrol" te mogen ver-

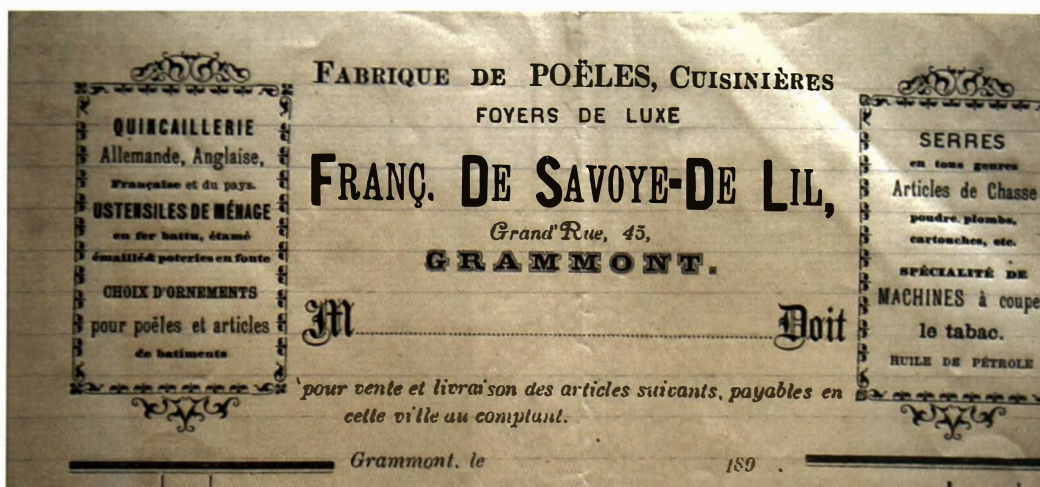
43. M. DECRITS, H. VAN ISTERDAEL, *Catalogus van de topografisch-historische atlas...*, p. 150, nr. 1334/12.

44. RABW, MGA Ger, nr. 596.

45. Silvia Merckaert, kantwerkster, geboren te Geraardsbergen op 20 januari 1832 als dochter van Franciscus, wever en van Maria Geers, kantwerkster. Zij overlijdt op 27 december 1900 in haar woning in de Grotestraat.

46. Antonius De Savoye overlijdt in het stedelijk hospitaal op 12 januari 1908.

kopen. François De Savoye heeft enkele huizen verder, in de Grotestraat 45, een "Fabrique de poëles, cuisinières & foyers de luxe" waar hij allerhande huishoudelijke artikelen, jagersgerief en tabaksnijmachines verkoopt. Of vader en zoon toestemming kregen, hebben we niet teruggevonden. Op 14 september 1898 krijgen Francis-cus De Savoye & Ce van het college van burgemeester en schepenen de toelating om een kleine ijzergieterij met gasmotor in de Hospitaalstraat (thans Gasthuisstraat) op te richten.⁴⁷ Vier jaar later start hij samen met zijn jongere broer Antonius⁴⁸ met een nieuwe en grotere ijzergieterij⁴⁹ in de Koebrugstraat (thans Meersstraat). In 1906 worden ze door het stadsbestuur gevraagd de naambordjes in de straten aan te brengen⁵⁰. Beide broers stichten op 18 mei 1920 de *Société Anonyme Fonderie de la Dendre* (ook bekend als *NV Denderijzersmelteri*). Samen met Vital Van Lul, directeur van het lucifersbedrijf in Godarville, zijn

Brievenhoofd van "Fabrique de Poëles, Cuisinières François De Savoye-De Lil" (1894).

zij de belangrijkste aandeelhouders. De maatschappij zal echter al op 6 december 1928 worden ontbonden⁵¹. De oude gebouwen van de ijzergieterij staan er vandaag verkommerd bij.

Op en rond de kiosk

De Orpheusmaatschappij is dus de

grote afwezige op het inhuldigingsfeest van de vaste kiosk tijdens de zomerfoor van 1893. Toch duurt het niet lang alvorens ook haar muzikanten het muziekpaviljoen mogen betreden. Op 18 november 1893 schrijft voorzitter Louis Byl-Campen een verzoenende brief naar het stadsbestuur en vraagt, ondanks de politieke tegenstellingen, *Orpheus* te behandelen als elke andere stedelijke vereniging met recht op een jaarlijkse toelage. Tegelijk vraagt hij dat de fanfare op alle openbare feestelijkheden⁵² mag spelen en jaarlijks vier tot zes maal een concert mag geven op de nieuwe kiosk. Ondanks het bezwaar van het katholiek bestuur tegen *Orpheus* die weigert deel te nemen aan processies en religieuze evenementen, krijgt de muziekmaatschappij dan toch een jaarlijkse subsidie van 500 fr., met als voorwaarde elk jaar zes concerten te geven op de kiosk, waarbij vier tijdens de zomerkermis.⁵³ En jawel, het jaar daarop, op 26 augustus 1894 spelen *Sint-Cecilia* en *Orpheus* broederlijk naast elkaar⁵⁴ bij het opstijgen van een luchtballon op de Markt. De samenwerking is echter van korte duur want na de gemeenteverkiezingen van 17 november 1895 verdrijven

De gebouwen van de 'S.A. Fonderie de la Dendre' in de Meersstraat liggen er vandaag wat verkommerd bij. De naam van de ijzergieterij is nog leesbaar. (april 2014) (Foto J. De Ro)

47. RABW, MGA Ger, nrs. 2227, 2231.

48. Antonius De Savoye, geboren op 6 mei 1863, later gehuwd met Zoé De Lil en overleden op 31 januari 1954.

49. AKG (Archief Kadaster Gent), document 212, Ger, deel 5, artikel 1781: de bedrijfsoppervlakte bedraagt 570 m².

50. RABW, MGA Ger, nr. 113.

51. *Annexes au Moniteur Belge du 4 juin 1920*, akte 6397, p. 3259-3261; *Annexes au Moniteur Belge du 22 décembre 1928*, akte 16444, p. 3117. François De Savoye houdt nadien een winkel open in de Grotestraat 53.

52. Dit zijn: het *Te Deum*, de kermisstoet, het feest van Tonnekensbrand, burgerlijke recepties, stedelijke ceremonies en optochten.

53. SAGer, Verslagen van de gemeenteraad van Geraardsbergen 1889-1896, zitting van 1 december 1893.

54. Ook de muziekmaatschappij *La Concorde* is van de partij.

de liberalen de katholieken uit het stadhuis en vormen een paarse coalitie met de socialisten⁵⁵. Meteen wordt de stadstoelage voor *Sint-Cecilia* geschrapt en speelt de Orpheusmaatschappij op alle muzikale evenementen de eerste toon. Toch valt het luisterend publiek rond de kiosk vaak nogal tegen als er fanfares uit eigen stad spelen. Ook de kersverse socialisten mogen nu de kiosk betreden: op 2 september 1897 " (...) *des avonds gaf de zangkring Voor Recht en Vrede op het Kiosk, een puik zangfeest. De leden dier maatschappij hebben veel vooruitgang geboekt. Slechts eenige maanden hebben zij hun zangkoor gesticht en zij komen al op de planken (...)*". In het

volgend decennium zullen de sossen met hun fanfare *De Verbroedering*⁵⁶ de kiosk mogen beklimmen. Doordat de stad nu drie muziekmaatschappijen telt, moeten zij zich houden aan hun *à tour de rôle*, d.w.z. een beurtrol om de kiosk te mogen betreden⁵⁷. Het is de tijd van fanfares, blaaskapellen en harmonieën. Overal te lande worden kermissen en feesten opgekluisd door openluchtconcerten. Sommige steden bouwen niet één maar twee vaste kiosken op pleinen en in parken, zoals in Gent en Oostende. In Geraardsbergen worden met de regelmaat van een klok muzikale wedstrijden gehouden en zakken fanfares - opvallend veel uit het Waalse achterland - naar de stad af om er een prijs te behalen. Ook de benedenstad wordt nu betrokken bij de muzikale happening. Tijdens de zomerkermis van 1897 beklimmen de *Postfanfare* uit Antwerpen, de zangclub *L'Union Postale* uit Brussel en de fanfare *Sint-Cecilia* uit Erembodegem achtereenvolgens de marktkiosk, terwijl op het Stationsplein de *Postfanfare* uit Brussel en uit Gent en *L'Union Postale* uit Bergen een muziekstuk spelen op een mobiele kiosk. Of het hier om de houten stadskiosk van weleer gaat, weten we niet.⁵⁸

Vanaf 1899 krijgt de kiosk er permanent een bezoeker bij: het 'Manneken-Pis' als 'eyecatcher' bij het betreden van de Markt. (Foto L'Haire) (Verz. Ph. Haegeman)

Tijdens de wekelijkse marktdag torent de kiosk hoog uit boven de marktkramen. (ongedateerd) (Verz. Ph. Haegeman)

55. F. DE CHOU, *De gemeenteraadsverkiezingen van 17 november 1895 in Geraardsbergen*, in *De Heemschutter*, 2002, nr. 181, p. 9-21.

56. De socialistische fanfare *De Verbroedering* wordt in 1899 opgericht in het toenmalige partijlokaal, genaamd *De Zak*, aan de Zakkaai.

57. H. DE MECHELEER, *Aspecten van blaasinstrumenten en het muziekonderwijs in Oost-Vlaanderen*, scriptie, U.G., 2003-2004.

58. *Het Verbond*, 12 september 1897, p. 1, k. 3-4.

Panoramisch zicht van de Markt met centraal de kiosk. (Foto L'Haire) (ongedateerd)

Concert van *Orpheus* op de kiosk (14 mei 1896)⁵⁹

Aan onze stadsgenooten.

Donderdag toekomende beginnen de zomerconcerten op de kiosk der Grootte Markt. Afwisselend zullen ze plaats grijpen in den hof van het Statieplein en op de Marktplaats, hetgeen maar juist is.

De maatschappij *Orpheus* doet de opening, onder de leiding van haren nieuwen bestuurder den Heer Lemoine. Het puike programma belooft ons een kunstvollen muzikalen avondstond: geen volk zal dan ook dien dag op de Grootte Markt ontbreken.

Wij doen een oproep naar het Geeraardsbergsche volk opdat gedurende het uitvoeren der muziekstukken geen ongevoel zich zou voordoen hetgeen hier maar al te dikwijls voorvalt: het kunstminnend publiek zal dan wat beter en aangenamer gehoor kunnen leenen aan d'uitvoering. Zeggen wij het maar rechtuit: in de voorgaande jaren liet het gedrag van 't volk onder dit opzicht veel te wenschen, bijzonderlijk als het maatschappijen der stad waren, die optraden.

Wij durven hopen dat het ditmaal zoo niet meer zal gebeuren, en dat de inwoners van Geeraardsbergen zooveel aandachtzaamheid aan den dag zullen leggen tijdens de concerten door hunne maatschappijen ingericht als tijdens dier door vreemde liefhebbers gegeven.

Het 'plassertje' tegen de kiosk

In feite kadert de plaatsing van de kiosk in een volledige *remake* van het historische marktplein tijdens het laatste kwart van de 19de eeuw. Tussen 1880 en 1896 verliest de Sint-Bartholomeuskerk haar barokke uitzicht en wordt onder leiding van de Gentse architect Auguste Van Assche (1826-1907) grondig gerestaureerd in neogotische stijl. In 1891 wordt gestart met de verbouwingswerken aan het stadhuis, uitgevoerd door aannemer Louis Cock naar plannen van de Leuvense architect Pierre Langerock. De bepleisterde gevel in Lodewijk XV stijl uit 1752 verdwijnt en het schepenhuis krijgt een neogotische *facelift*.⁶⁰ Wanneer in 1896 de restauratie wordt voltooid met de toevoeging van een monumentale trap, wordt lang gezocht naar een nieuwe locatie voor *Manneken-Pis*. Het duurt nog tot 1899 alvorens het bestuur van burgemeester François Rens beslist om deze middeleeuwse fontein tegen de kiosk te plaatsen. Het zal de stad 2.368,79 fr. kosten.⁶¹ De volgende decennia vormt de kiosk het achtergronddecor voor het 'plassertje', dat na 64 jaar opnieuw zijn straal naar de Dender richt.

De Markt is in die tijd het religieus en politiek centrum van de stad. De

hoofdkerk en pastorie, het stadhuis en de drie partijgebouwen⁶² staan als het ware geschaard rondom het muziekpaviljoen. Op het plein vindt niet alleen elke maandag de wekelijkse marktdag plaats, ook zowat alle opvallende gebeurtenissen brengen Geeraardsbergeners er samen: de winter- en zomerkermis, stoeten, optochten, processies, huwelijken en begrafenissen..., maar ook betogingen en politieke meetings, waarbij sprekers vanop de kiosk hun toespraken houden. Wanneer de Markt te klein dreigt te worden om de toestromende menigte op te vangen, wordt het muziekpaviljoen beklommen en bezet zoals op 17 september 1922 tijdens het feest van de onthulling van het Oorlogsmonument op het Stationsplein. De koude oorlog *avant la lettre* tussen *Sint-Cecilia* en *Orpheus* dooft na 1900 langzaam uit en leidt er toe dat beide fanfares mettertijd elkaar wederzijds respecteren en zelfs samenwerken. Muziek wordt de volgende decennia gespeeld voorbij de politieke grenzen.⁶³

Op het einde van W.O. II wordt de muziekkiosk even kort het toneel waar rond een sensatiegeile zogenaamd vaderlandslievende meute zich vermaakt, wanneer vrouwen van wie werd gezegd dat ze met de vijand heulden, het haar kort geknipt of kaal worden geschoren⁶⁴. Regelmatig zijn

59. *Het Verbond*, 10 mei 1896, p. 1, k. 1.

60. *Bouwen door de eeuwen heen...*, p. 316, 318.

61. M. VAN TRIMPONT, *De wereldburger van Geeraardsbergen. Uit de merkwaardige geschiedenis van 550 jaar Manneken-Pis*, Geeraardsbergen, 2009, p. 31-32, 58.

62. Dit zijn de Katholieke Kring, de Liberale Kring en het Volkshuis.

63. P. BRYNAERT, *Koude oorlog avant la lettre...*, p. 10.

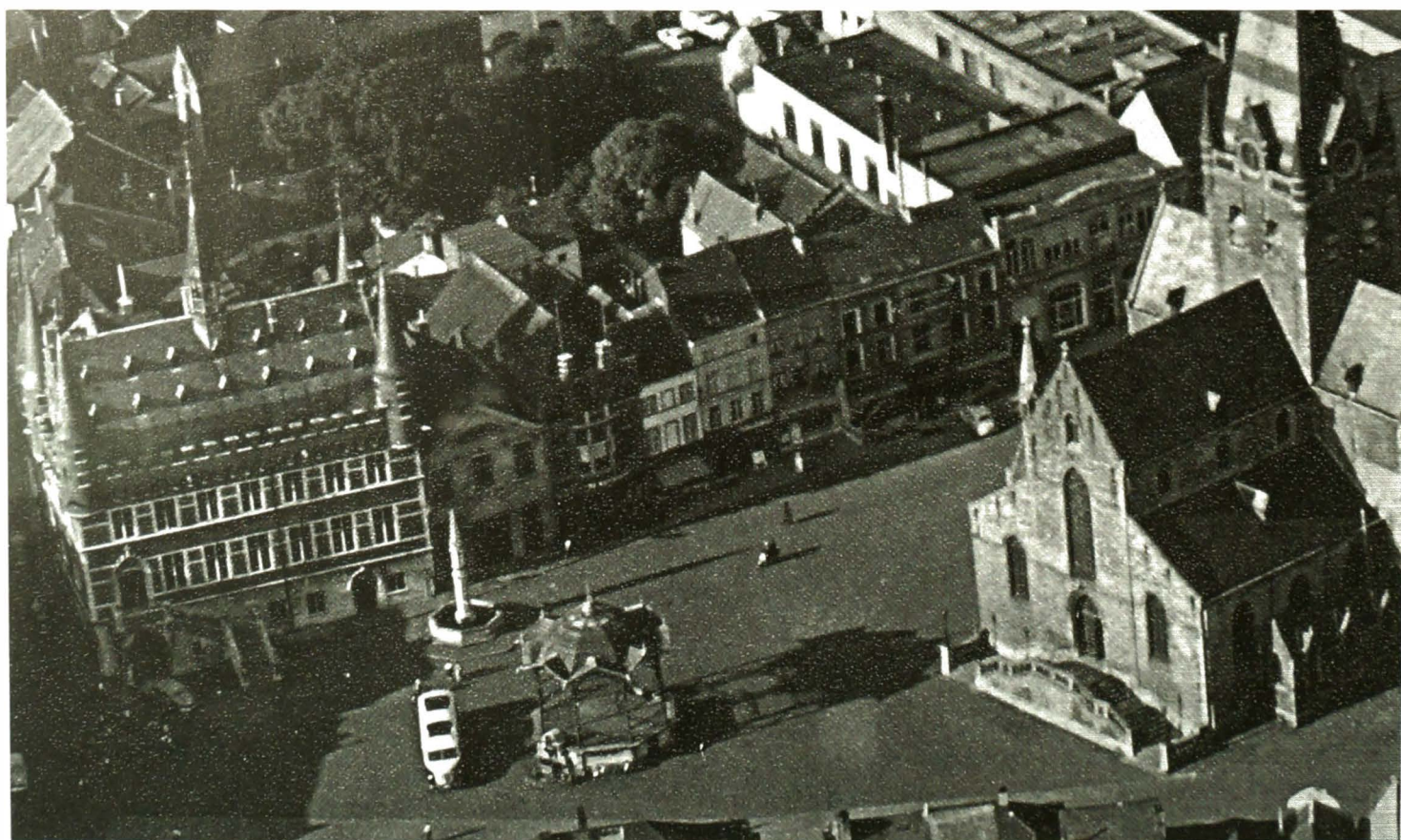
64. M. VAN TRIMPONT, *Losse terugblikken op Geeraardsbergen tijdens de ongeluksjaren 1940-1945. Een bijdrage tot de geschiedenis van Geeraardsbergen in de 2de wereldoorlog*, in *Gerardimontium*, extra editie: 3 september 2004, p. 52; Interview met Jules Borremans, Overboelare, 30 mei 2014.

Richard Franceus met leerjongen Marcel Willekens op het dak van de kiosk tijdens herstellingen aan de zinken bedaking en aan een van de spitsen. (1951)

Tijdens het onthullingsfeest van het Oorlogsmonument op het Stationsplein, verzamelt zich in de voormiddag een grote menigte op de Markt. Wanneer het plein te klein dreigt te worden, worden de kiosk met 'Manneken-Pis', maar ook de Marbol beklommen. Handige uitkijkposten om over het volk de gebeurtenissen te volgen. (17 september 1922) (Verz. A. Van Der Kelen)

Luchtopname, genomen door André Brocoorens, van het marktplein met centraal de kiosk. (jaren 1950)

er onderhoudswerken noodzakelijk zoals in 1951 wanneer loodgieter Richard Franceus, bekend als *Den Blik*, samen met leerjongen Marcel Willekens, op het dak van de kiosk herstellingswerken uitvoert⁶⁵.

De 'Geeraerdstoet'

De kiosk trotseert beide wereldoorlogen en schittert nog eenmaal bij de aanvang van het decennium, dat ook zijn einde zal inluiden... Op 1 september 1960 wordt *Manneke-Pis* voor de kiosk gestolen door grapjassen uit Aalst. Tien dagen later, op zondag 11 september, trekt de *Geeraerdstoet* door de stad. Het is een historische optocht naar ontwerp en onder leiding van Frans Van Immerseel en omvat 13 gekostumeerde groepen die de geschiedenis van de Oudenbergstad uitbeelden. Alle lokale prominenten doen mee aan de organisatie en/of zijn er aanwezig. Het is een feestelijke uiting met praalwagens, vlaggen, dans en muziek van wat *Giesbaargen* te bieden had en heeft. De hele stoet toert rond een bebloemde kiosk, waarop jachthoorns schallen en die omringd is door een kraam met spitvarken en een biertent. De hele happening is een initiatief van het katholieke bestuur van burgemeester Philemon Vander Putten, dat enkele jaren later ook verantwoordelijk is voor het verdwijnen van het pronkstuk...⁶⁶

Afbraak van de kiosk

Op 17 mei 1965 wordt op de zitting van de gemeenteraad onder het voorzitterschap van burgemeester Vander Putten beslist om de kiosk af te breken. En daar zijn volgens de raad goede redenen toe: 1° de sterke afname van openluchtconcerten omwille van een verminderde belangstelling van het publiek; 2° het stadsbestuur beschikt nog over een demonteerbare kiosk; 3° de huidige kiosk heeft geen enkele artistieke waarde en belem-

Een van de weinige afbeeldingen in kleur: de bebloemde kiosk tijdens de 'Geeraerdstoet' op 11 september 1960.

mert de uitvoering van openluchtfeesten op de Markt en 4° het ijzeren geraamte zal binnen afzienbare tijd moeten vernieuwd worden wat aanzienlijke kosten met zich zal meebrengen. Daarbij wordt tegelijk gewezen op een goedgekeurde bundel riolerings- en bestratingswerken op het marktplein. Voor de afbraakwerken zal een aannemer worden aangesteld, die het puin afvoert naar het toekomstig voetbalveld aan de Boelarestraat. Al het giet- en smeedijzer, het zink van de bedaking en de natuursteen van de sokkel blijft stadseigendom en zal op een plaats worden opgeslagen die zal aangeduid worden door het stadsbestuur. En er is ook al een plan bedacht wat

met het *Manneken-Pis* moet gebeuren. Elke steen van het monumentje zal voorzichtig worden uitgebroken, genummerd en ondergebracht in een lokaal op zo'n 200 meter van de Markt. Onder de pui van het stadhuis komt het nieuwe onderkomen van het plassertje. Voor deze operatie is enkel nog de goedkeuring vereist van de Bestendige Deputatie van Oost-Vlaanderen, die later volgt.

Voor de afbraak van de kiosk opteert de burgemeester voor een gespecialiseerd bedrijf. De slopingkosten worden geraamd op circa 50.000 fr., waarvan 8 % door de stad te betalen. In de kruipruimte van de kiosk dient de elektrische installatie

65. *De Belleman van het Geraardsbergse Manneken-Pis*, april 2008, s.p..

66. Brochure ter gelegenheid van de *Geeraerdstoet*, Geraardsbergen, 11 september 1960.

67. SAGer, Verslagen van de gemeenteraad van Geraardsbergen 1965-1970, zitting van 17 mei 1965.

voor de stroomvoorziening verwijderd te worden. Op een andere locatie komt een moderne installatie die de stad 206.697 fr. zal kosten. Hiervoor wordt een lening aangegaan ten belope van twintig jaar.⁶⁷

De afbraakwerken⁶⁸ en de heropbouw van *Manneken-Pis* komt onder leiding van de Gentse architect G.R.G. Beerlandt, die de totale kosten berekent op 227.374 fr.⁶⁹. Tijdens de laatste week van september 1965 wordt gestart met de afbraak van de kiosk. Volgens het katholieke weekblad *Geeraard* wou men hem in het abdijpark opnieuw opbouwen, maar wegens té hoge kosten werd dit plan snel afgevoerd. Hoe de muziektent is neergehaald, kunnen we zien op een opname tijdens de afbraak. Een foto toont ons een ingezakte kiosk waarbij het koepeldak schuin afbuigt in de richting van de Sint-Joriskapel. Op een andere opname ligt de gietijzeren constructie volledig tegen de grond. Alleen de sokkel en de nis met *Manneken-Pis* zijn onaangeroerd gebleven. Het hele gevaarte is door kabels, verbonden met een lichte vrachtauto en een kleine rupskraan neergetrokken, niet meteen de beste manier om zoveel mogelijk materiaal te recupereren. De ontmanteling neemt nog bijna de hele maand oktober in beslag en in *Geeraard* schrijft men: *'We kregen de indruk dat voorzichtig wordt te werk gegaan en men zinnens is de nog bruikbare delen intact te houden. Er bestaat allicht reden toe want vele delen van de kiosk kunnen voor andere doeleinden nog dienstig zijn'*. Ook voor het verdwijnen van de kiosk uit het beeld van de Markt heeft de krant zo haar mening: *"Sommige bewoners van de Markt kunnen de verdwijning van de oude vertrouwde misschien betreuren maar binnen enkele maanden zullen zij er ons inziens wel anders over oordelen."*

Het einde nabij... De gietijzeren constructie wordt door kabels, verbonden met een lichte vrachtauto en een kleine rupskraan, neergehaald.

De kiosk afgebroken...⁷⁰

Op onze Markt werd de kiosk, afgezien van het voetstuk, afgebroken en schoot het werk in het begin ietwat traag op verleden vrijdag werd er vlug komaf aangemaakt. Gemakkelijk echter verliep alles niet want de oude was steviger dan verwacht en vooral het ontzetten van de ijzeren pilaren heeft inspanning gekost. Er kwamen zelfs meerdere trekmethoden aan te pas maar ten slotte werden de bonkige pijlers toch neergehaald.

Het slopingswerk had vanzelfsprekend

veel beziens en verbaasde iedereen dat er aan de kiosk zoveel materiaal was verbruikt. De meeste rommel werd nog dezelfde dag opgeruimd maar het zware ijzerwerk bleef liggen tot zondag vroeg in de morgen. De rest, het stenen onderdeel, dat weldra ook verdwijnen moet, was een ongewoon zicht en vele wandelaars kwamen eens in een cirkel rond die resten kuieren. Voor de afbraak zagen we in de voorbije dagen ook nu en dan liefhebbers opdagen die nog gauw een kiekje kwamen nemen van ons vertrouwd stadsmonument, kwestie eer een duidelijk souveniertje van te behouden.

68. Volgens sommigen is de ijzerconstructie ontmanteld door ijzerhandelaar Willy Carion uit Overboelare.

69. M. DECRITS, H. VAN ISTERDAEL, *Catalogus van...*, nr. K. 1447.

70. *Geeraard*, 24 oktober 1965, p. 2, k. 3.

Na het verdwijnen van de kiosk, wordt in november 1965 met de heraanleg van de Markt gestart. Toch is men nog niet helemaal gekomen van het quasi kale plein: "Het beeld van onze Markt heeft al een gedeeltelijke gedaanteverwisseling ondergaan, in de beginne ietwat bevreemdend, door het verdwijnen van de kiosk. Wij worden het echter al gewoon alhoewel het niet prettig is, hoe kan het ook anders, maar na afzienbare tijd zal dat beeld stilaan maar zeker wel in gunstige, aangepaste en moderne zin evolueren. En we leven dan ook op hoop."⁷¹ Alleen het monument van *Manneken-Pis* staat nu zonder de muziektempel er wat verkommerd bij en zal pas medio december steen per steen worden afgebroken. Het kereltje zelf is al veel vroeger naar een veilige locatie overgebracht en verhuist in maart 1966 naar zijn huidige plaats onder de trappen van het stadhuis.⁷² Het inhuldigingsfeest van het "vernieuwd modern Marktplein" op 18 juni is door de aanhoudende gutsende regen in mineur geëindigd⁷³.

Een laatste rustplaats...

Inmiddels vragen veel Geraardsbergenaars zich af wat er met het afbraakmateriaal van de kiosk is gebeurd. In de notulen van de gemeenteraad van 17 mei 1965 wordt verwezen naar een stapelplaats zonder die nader te preciseren. Tot op heden gaat het verhaal de ronde dat de gietijzeren ballustrades en de siermotieven in de privétuin van sommige politici is beland. Toch zijn enkele delen van de kiosk hergebruikt voor het optrekken van het Zwitsers chalet, het zeehondenverblijf in het *Toeristisch Centrum De Abdij*. Dit paradepaardje van burgemeester Vander Putten opent voor het eerst zijn deuren in juni 1962. Op de buitenste nokranden van het zadeldak van het houten gebouwtje staan spitsen, die voordien op de

Twee spitsen en vijf waterspuwers met drakenkop van de kiosk worden in het 'Toeristisch Centrum De Abdij' hergebruikt bij de bouw van het Zwitsers chalet, waarin de zeehonden verblijven. (ongedateerd) (Foto's A. Bornon)

afdaken van de kiosk prijkten. Vijf van de acht gietijzeren waterspuwers met drakenkop zijn - wellicht door stadsarbeiders - aangebracht op de fantasierijke gevel, die uitgaat op de waterkom waarin zeehondenshows plaatsvonden. Ze worden geflankeerd door simili beelden van *Manneken-Pis*, alsof ze van het ventje niet kunnen scheiden... Intussen is de chalet

gesloopt en stelt men zich opnieuw de vraag waar de spitsen en waterspuwers gebleven zijn.

Slotbeschouwing

Het optrekken van een gietijzeren kiosk op de Markt van Geraardsbergen maakt deel uit van een algemene modegril in vele Vlaamse steden tijdens de belle

71. Geeraard, 7 november 1965, p. 2, k. 3.

72. Geeraard, 10 april 1966, p. 2, k. 4. Een uitgebreid relaas over het plaatsingsperikelen van *Manneken-Pis* is te vinden in M. VAN TRIMPONT, *De wereldburger van Geraardsbergen...*, p. 32, 62-63.

73. Geeraard, 19 juni 1966, p. 2, k. 3; 26 juni 1966, p. 2, k. 4.

époque. De gunstige economische ontwikkeling in deze periode zorgt voor extra geldmiddelen, die het katholieke stadsbestuur graag aanwendt voor de verfraaiing van het marktplein. Hiermee beantwoordt het aan de artistieke noden van een bewust wordende klasse van nijveraars en fabrikanten⁷⁴. Tegelijk komt men tegemoet aan de toen heersende verzuchtingen om muziek en ontspanning dichterbij een groot publiek te brengen. De ontwerper is een jonge Geraardsbergse architect die het volgende decennium in de hoofdstad bekendheid verwerft met zijn woningen in art nouveau stijl. Benjamin De Lestré verdient hierbij alle eer maar is volledig vergeten of zelfs miskend in zijn geboortestad. De kiosk is ook buiten de stadsgrenzen een schoolvoorbeeld voor andere steden, zoals blijkt uit het opvragen door het bestuur van Lokeren in 1898 en van Heist in 1904 van de plannen, het bestek en het lastenkohier van de kiosk⁷⁵.

De afbraak van de muziektent in 1965 kadert in de algemene sloopwoede⁷⁶ die Vlaanderen kent na de Tweede Wereldoorlog. Het is opnieuw een katholiek bestuur dat, volgens sommigen op basis van enkele drogredenen⁷⁷, dit initiatief neemt. Vanaf de jaren 1980 worden de 19de eeuwse kiosken beschouwd als waardevol bouwkundig erfgoed en krijgen dan ook de nodige bescherming en restauratie. Dit is helaas te laat voor het Geraardsbergse sieraad waar zoveel stads-

bewoners nog naar hunkeren. Toch is er nog hoop: in 1989 werd in het Kapermolenpark te Hasselt een replica opgericht van de verdwenen kiosk, maar misschien kan een nieuw ontworpen muziekpaviljoen de gesloopte vervangen zoals dit is gebeurd in 2009 in de Kruidtuin van Mechelen...⁷⁸

Jacques De Ro
jacques.de.ro@telenet.be

De kiosk herleeft in deze tekening van Nadine Paduart. (juli 2014)

74. SAGer, Verslagen van de gemeenteraad van Geraardsbergen 1889-1896, zitting van 19 juni 1894: "(...) *Il est connu, que la ville de Grammont par ses fabriques d'allumettes chimiques, par ses fabrications de cigares, de papiers et de carton, son commerce de tabac, ses marchés de bestiaux...etc., a acquit une importance qui l'a fait compter au nombre des centres les plus industriels du pays*".
75. RABW, MGA Ger, *Inventaris der Bundels aangaande de Openbare Werken en Wegenis- Eigendom en Waterlopen betrek hebbende op het tijdperk 1830-1905*, nr. 48: brief van het stadsbestuur van Lokeren van 10 mei 1898 ("(...) *de kleine photographie hebben wij gehouden denkende dat deze voor ons bestemd was*") en van Heist van 7 maart 1904. N. Van Campenhout, stadsarchivaris van Lokeren, heeft bij nazicht de foto van de kiosk niet teruggevonden in het dossier noch in de fototheek (e-mail van 27 mei 2014).
76. De kiosk in Hoboken, opgericht in 1895, werd gesloopt in 1951.
77. Tijdens de jaren 1960 is *Koning Auto* almachtig en sommigen suggereren dat de kiosk in de weg stond voor de aanleg van een ruime parking. Ook bij de recente heraanleg van het marktplein heeft men het wildparkeren niet kunnen verhinderen.
78. www.focusophasselt.wordpress.com/.../mooiste-hasselts-stadsbeeld-anno-1900-... (april 2014), S. VAN HAEZENDONCK, *Kiosk maakt comeback*, in *Gazet van Antwerpen*, 7 juli 2007.